

Бригадни генерал Зоран Стојковић, директор Војнообавештајне агенције

СНАГА ИНФОРМАЦИЈЕ

Најозбиљније претње данас имају невојни карактер. Управо је пандемија пример таквог безбедносног изазова који је знатно утицао на скоро све сфере друштвеног живота у Србији. Могућност да наша земља у овом тренутку буде захваћена класичним оружаном сукобом је мало вероватна, али је присутна опасност од разноврсних облика безбедносних претњи. Оне се крећу у распону од терористичких претњи, сецесионистичких активности, религијске радикализације, политичког екстремизма (нарочито великоалбанске идеје), илегалних миграција, организованог криминала, па све до јачања антисрпске реторике у суседним земљама.

Пише Драгана МАРКОВИЋ

Фото: Даримир Банда

Наш крајњи производ су информације војног, војно-политичког, војноекономског и науднотехнолошког карактера, којима настојимо да корисницима укажемо на најзначајније појаве и процесе од утицаја на безбедност Србије и помогнемо руководству земље да донесе што боље одлуке – рекао нам је у недавном разговору за „Одбрану“ у сусрет Дану Војнообавештајне агенције

је њен директор бригадни генерал Зоран Стојковић. Колико су прецизне и благовремене информације битне за безбедност земље, колико је принцип војне неутралности добар оквир за рад Агенције, који су то безбедносни изазови, ризици и претње најзначајнији за Србију у овом тренутку, која су то два међусобно супротстављена процеса која утичу на глобалну безбедност, шта је подразумевао рад на праћењу ситуације са пандемијом короне

– само су нека од питања покренута у разговору који следи, а током којег сазнајемо и да ће се мрежа изасланстава одбране проширити у наредном периоду отварањем војнодипломатских представништва у Сирији, Либану и Црној Гори, а на нерезиденцијалној основи биће покривени Мали и Јерменија.

Чини се да је природна потреба човека да повремено, обично око битних датума или годишњица, подвлачи црту и сумира пређени пут. Дан Војнообавештајне агенције обележава се 5. марта, на дан када је 1884. године, у склопу реорганизације и модернизације српске војске, донета Уредба о ђенералштабној струци, којом је формиран Спољни одсек у оквиру Оперативног одељења Главног ђенералштаба. Колико је тај догађај одредио суштинску данашње Војнообавештајне агенције и како је, унајкраће, изгледао тај пређени пут до данас?

– Оснивањем поменутог Спољног одсека започета је историја Војнообавештајне агенције дуга 137 година. Суштина обавештајног рада остала је иста, али су се околности током тог времена битно мењале. Искуства из ратова и криза кроз које је пролазила наша земља засигурно су утицала на способности службе и допринела њеном профилисању у оквиру безбедносно-обавештајног система Србије. Као и 1884. године, ВОА је и данас једина српска спољна обавештајна служба, која својим радом пружа обавештајну подршку државном врху у доношењу најважнијих одлука о безбедности земље. Изузетно је важно што је, без обзира на државно уређење, увек била препозната потреба да се стручни и технички капацитети обавештајне службе константно унапређују. Због тога је она данас савремена служба, чији припадници по својим знањима, способностима и вештинама не заостају за својим колегама из најразвијенијих земаља. У томе нам значајну подршку пружа државно и војно руководство, које је имало разумевања за наше потребе и предлоге за унапређење рада.

Како бисте тим поводом за „Одбрану” сумирали рад Војнообавештајне агенције у 2020. и шта је то је што као тежишни задатак чека у 2021. години?

– Глобална криза изазвана пандемијом чији је узрок ковид 19 погоршала је дубоке супротности и довела постојеће глобалне претње на нови ниво, подстакнувши велики број земаља да поново процене националне приоритете у измењеној међународној и националној димензији. Очекујемо да ће економске последице пандемије створити основу за снажније ривалство великих сила и сукобљавање око вођства, приступа природним ресурсима, за успоставља-

ње контроле над главним светским рутама за транспорт људи и добара, као и комуникационим мрежама.

У 2020. години поставили смо циљ да у условима пандемије наставимо будно праћење глобалних безбедносних процеса, али и да будемо одговорни и бринемо о људима. У великој мери успели смо да сачувамо здравље припадника ВОА и подржимо рад наших представника у иностранству у отежаним условима, посебно у државама које су у првом таласу биле најтеже погођене вирусом корона. Нове околности у којима смо се, као и друге институције и сви грађани Србије нашли, искористили смо за развој аналитичких алата, подизање квалитета наших информација и њихов редизајн, како би биле прегледније и јасније. У том процесу потребе корисника биле су наш приоритет. Ове и наредне године имамо другачије амбиције –

желимо да проширимо мрежу изасланстава одбране и војнодипломатска представништва отворимо у Сирији, Либану и Црној Гори и да на нерезиденцијалној основи покријемо Мали и Јерменију. То ће допринети изградњи бољих односа, унапређењу билатералне војне, војнокономске и војнотехничке сарадње са тим земљама. Јачање наших капацитета допринеће правовременом информисању и изради квалитетнијих процена развоја војнобезбедносне ситуације у региону и кризним жариштима, а све је наравно усмерено на спречавање стратегијског изненађења по безбедност наше земље.

Шта је подразумевао рад Војнообавештајне агенције на праћењу ситуације са ковидом 19?

– Агенција је непрекидно пратила развој догађаја у вези са пандемијом од почетка њеног избијања. И поред нужности да се ограничи директна комуникација и кретање, интензивно смо прикупљали,

анализирали и достављали сва сазнања и искуства до којих смо могли да дођемо о процедурама и начинима борбе против пандемије у страним државама. То је помогло у предузимању мера за спречавање ширења ковида 19 у Министарству одбране и Војсци Србије, као и проширењу базе сазнања у области војног здравства. Осим тога, од почетка пандемије поједина изасланства одбране активно су учествовала у координацији упућивања хуманитарне медицинске помоћи из иностранства у Србију. Трудили смо се да будемо значајна подршка државном и војном руководству, уз истовремену бригу о свим нашим припадницима.

Војнообавештајна агенција је носилац војнообавештајне функције у МО и ВС. Које све послове обухвата та функција?

– Обавештајна, обавештајно-извиђачка и војнодипломатска функција су темељ нашег рада и из њих проистичу три задатка. То су обавештајна подршка државном и војном руководству у доношењу стратегијских одлука, обавештајно обезбеђење наше војске и представљање и заштита интереса МО и ВС у иностранству. Наш крајњи производ су информације војног, војно-политичког, војноекономског и научнотехнолошког карактера, којима настојимо да корисницима укажемо на најзначајније појаве и процесе од утицаја на безбедност Србије и помогнемо руководству земље да донесе што боље одлуке.

Саће (мрежа хелија) у знаку Војнообавештајне агенције је, између осталог, и симбол бесмртности, целокупности, заједништва у дејству, ширења у изградњи, а по бојанском принципу представља најчвршћу разгранатост у свим правцима. Како је конципирана и колико се широко простире мрежа изасланстава одбране Републике Србије?

– У овом тренутку Србија има 24 изасланства одбране, док на нерезиденцијалној основи покривамо још десет земаља. Војнодипломатска мрежа се формира у зависности од потреба државе, њених интереса и финансијских могућности. Оно што је важно јесте да изасланике имамо у најутичајнијим државама света, знатном броју земаља ЕУ, као и већини држава наших суседа. Наши изасланици раде искључиво у складу са Бечком конвенцијом о дипломатским односима и имају бројна задужења – од представљања нашег система одбране до унапређења војне сарадње у свим областима од интереса за две земље. Као што сам већ навео, у наредном периоду надамо се проширењу војнодипломатске мреже.

Које промене у глобалном и регионалном окружењу највише утичу на рад ВОА?

– Два међусобно сукобљена процеса пресудно утичу на прилике на глобалном нивоу. Први је пораст међузависности држава, што је нарочито видљиво у економској сфери и суочавању са последицама климатских промена, а данас и у покушајима стварања глобалног одговора на пандемију изазвану новим вирусом. Други процес је све већа поларизација међу државама, које се групишу не само по етничким и религијским основама већ настоје да створе и засебне сфере медијске и технолошке доминације. Наш регион је посебно погођен тим трендовима, имајући у виду све различитости које га карактеришу – од мноштва нација и религија, преко преплитања интереса глобалних и регионалних сила, до подељености у концепцијама међународне сарадње. У

таквом окружењу безбедносни изазови, ризици и претње постају сложенији, а њихово праћење захтева све специфичнија знања из различитих области.

Осим кризних региона и развоја нових врста наоружања и војне опреме, безбедносно значајне постале су и појаве попут илегалних миграција, затим кампање дезинформација, али и претње које се јављају у сајбер простору. То захтева од ВОА да има и модерну и свестрану аналитику, која ће прикупљене информације обрадити и од њих израдити квалитетне информације за државно и војно руководство.

Који су безбедносни изазови, ризици и претње најзначајнији за Србију у овом тренутку, а спадају у делокруг рада ВОА? Сајбер напади, сајбер тероризам и невојне претње представљају нови безбедносни изазов...

– У праву сте, најозбиљније претње данас имају невојни карактер. Управо је пандемија пример таквог безбедносног изазова који је знатно утицао на скоро све сфере друштвеног живота у Србији. Могућност да наша земља у овом тренутку буде захваћена класичним оружаним сукобима је мало вероватна, али је присутна опасност од разноврсних облика безбедносних претњи. Оне се крећу у распону од терористичких претњи, сецесионистичких активности, религијске радикализације, политичког екстремизма (нарочито великоалбанске идеје), илегалних миграција, организованог криминала, па све до јачања антисрпске реторике у суседним земљама. Некако се као највећи безбедносни изазов издвајају све извесније и интензивније сепаратистичке намере косовских Албанаца за уједињењем са Албанијом и стварањем тзв. Велике Албаније, на које указујемо последњих година и деценија. Очекујемо да ће преовладати разум спонзора ових идеја и да неће дозволити њихову реализацију и самим тим додатно погоршати безбедносну ситуацију на Балкану.

Најновији изазови по безбедност Србије тичу се сајбер претњи и процеса убрзане дигитализације, што намеће потребу да пратимо и могућност угрожавања функционисања виталних система из дигиталне сфере. Услед чињенице да такви напади могу да нанесу немерљиву штету за рад државних органа, али и систем одбране, ВОА настоји да прикупи информације које могу да помогну у сагледавању начина одбране од таквог угрожавања безбедности, на који нису отпорне ни најразвијеније државе света.

– Два међусобно сукобљена процеса пресудно утичу на прилике на глобалном нивоу. Први је пораст међузависности држава, што је нарочито видљиво у економској сфери и суочавању са последицама климатских промена, а данас и у покушајима стварања глобалног одговора на пандемију изазвану новим вирусом. Други процес је све већа поларизација међу државама, које се групишу не само по етничким и религијским основама већ настоје да створе и засебне сфере медијске и технолошке доминације. Наш регион је посебно погођен тим трендовима, имајући у виду све различитости које га карактеришу – од мноштва нација и религија, преко преплитања интереса глобалних и регионалних сила, до подељености у концепцијама међународне сарадње. У

Војна неутралност не значи пасивизацију на спољном плану, већ напротив, захтева од ВОА да буде активнија у иностранству на заштити интереса Србије и домишљатија у налажењу релевантних партнера ван граница наше земље. Стога војну неутралност сагледавамо као једну од кључних предности коју ми као једина српска спољна обавештајна служба имамо у свом раду, која нам често омогућава да будемо неколико корака испред наших супарника.

Како опредељења *Сйрајшеије* националне безбедности и *Сйрајшеије* одбра-

не, попут војне неутралности, утичу на рад ВОА?

– Војна неутралност омогућава Војнообавештајној агенцији да оствари сарадњу са партнерима из различитих делова света. Захваљујући тој политици ВОА у свом раду нема идеолошких ограничења ни политичких препрека са којима се суочавају чланице појединих војних савеза. Војна неутралност не значи пасивизацију на спољном плану, већ напротив, захтева од ВОА да буде активнија у иностранству на заштити интереса Србије и домишљатија у налажењу релевантних партнера ван граница наше земље. Стога војну неутралност сагледавамо као једну од кључних предности коју ми као једина српска спољна обавештајна служба имамо у свом раду, која нам често омогућава да будемо неколико корака испред наших супарника.

Међу најчешћим питањима на сајту ВОА истакнуто је и питање: Како се постаје припадник Војнообавештајне агенције? Каква је ситуација са пријемом лица у Војнообавештајну агенцију, подмлађивањем кадра?

– Подмлађујемо своје редове у складу са плановима и увек сам задовољан када млади дођу људи. Они доносе свежу енергију и нове идеје, што је пожељно и добродошло за сваки колектив. Када је реч о самој попуни, професионална војна и цивилна лица, након вишегодишњег праћења њиховог рада и понашања, преузимамо из других целина МО и ВС. Последњи јавни конкурс за пријем из грађанства имали смо 2018. године и тада се за четири радна места пријавило више од 400 кандидата, што указује на велико интересовање за рад у Војнообавештајној агенцији. Цивилна лица могу се примити и непосредним пријемом из евиденције лица заинтересованих за заснивање радног односа у МО и ВС. Минимални почетни услови које неко ко жели да ради у ВОА треба да испуни јесу одговарајуће образовање, адекватно психофизичко стање, познавање страних језика, док се у самом процесу селекције кандидати подвргавају и другим специфичним проверама.

Које су специфичности обуке у ВОА?

– Велику пожњу посвећујемо усавршавању кадра како би наши припадници располагали широким општим знањем и различитим вештинама стручног и специјалистичког типа, која омогућавају разумевање и прилагођавање процесима и изазовима новог безбедносног окружења. Програми образовања остварују се тако што се иде на усавршавања за рад у изасланствима одбране, на оперативним,

Два међусобно сукобљена процеса пресудно утичу на прилике на глобалном нивоу. Први је пораст међузависности држава, што је нарочито видљиво у економској сфери и суочавању са последицама климатских промена, а данас и у покушајима стварања глобалног одговора на пандемију изазвану новим вирусом. Други процес је све већа поларизација међу државама, које се групишу не само по етничким и религијским основама већ настоје да створе и засебне сфере медијске и технолошке доминације.

Изасланике одбране имамо у најутицајнијим државама света, знатном броју земаља ЕУ, као и већини држава наших суседа. Наши изасланици раде искључиво у складу са Бечком конвенцијом о дипломатским односима и имају бројна задужења – од представљања нашег система одбране до унапређења војне сарадње у свим областима од интереса за две земље.

обавештајно-штабним, извиђачким и курсевима аналитике, као и похађањем различитих семинара, радионица и стручних саветовања у области обавештајне делатности. У том процесу обуке остварујемо одличну сарадњу са сродним институцијама у Србији и страним државама.

Централно место у знаку ВОА заузима сова, као општеприхваћени симбол у већини војнообавештајних институција широм света. Сова је такође најстарији и непроменљиви симбол знања, мудрости, обавештености, брзине дејства... Које особине, у складу са симболиком, али и праксом, треба да има неко ко пожели да буде део Војнообавештајне агенције?

– Истакао бих креативност, посвећеност и иницијативу, будући да је за израду наших информација веома битна самосталност у раду. Са друге стране, за прикупљање информација важни су и способност прилагођавања, снажљивост, храброст, лојалност и висока морална начела. Неизмерна љубав и патриотизам према својој земљи се подразумевају за некога ко жели да ради у ВОА. Факултетско образовање јесте неопходно за већину радних места, али није довољно да би неко постао припадник Војнообавештајне агенције.

Били сте изасланик одбране у Руској Федерацији, у Америци сте похађали Генералштабно усавршавање при На-

ционалном универзитету одбране САД. Шта је то што је по Вашем искуству најзначајније у раду војног изасланика?

– Највећи број официра у ВОА завршава различите облике војног усавршавања широм света – од САД, Руске Федерације, Кине, Француске, Немачке, Велике Британије, Италије, Грчке, Естоније и Хрватске. Имао сам прилику да 2009–2010. године завршим Генералштабно усавршавање у САД, где сам сагледао начин образовања америчких официра за највише функције у оквиру њиховог система одбране, као и методологију њиховог рада и начин вођења каријере. Потом сам од 2012. до 2015. године био изасланик одбране у Москви, акредитован за Белорусију и Казахстан, па иако те државе имају заједничко историјско наслеђе, био је професионалан изазов прикупљати релевантне информације на тако великом простору и у три различита политичка и војна система. Стога сматрам да су осим добре стручне припреме и познавања језика земље домаћина, који су важни за остварење што квалитетнијих контаката у релевантним друштвеним круговима, од изузетног значаја вештине комуникације и социјална ин-

телигенција. Уколико задовољи те предуслове, изасланик одбране ће моћи да успешно одговори својим задацима.

Разговор смо започели историјатом Војнообавештајне агенције. Чињеница је да рад многих личности које су обележиле историју ВОА често у свом времену није био присутан у јавности. Тек одмотавањем тог клупка историје данас сазнајемо колико су неки војни аташеи утицали, у крајњој линији, и на судбину земље. Како се носите са том врстом анонимности?

– Анонимност је саставни део посла припадника ВОА и они су тога свесни приликом ступања у службу. Тајност у раду је основни принцип, имајући у виду да смо служба која своје информације прикупља на територијама других држава. Широј јавности је недовољно познато да су Војнообавештајном агенцијом у прошлости руководиле личности попут Радомира Путника, Драгутина Димитријевића Аписа, Данила Калафатовића или Александра Ранковића. Такође, истакнутији припадници службе били су и шеф Сервиса тајне војнообавештајне службе Угљеша Поповић, као и изасланици одбране попут Константина Миловановића, Владимира Ваухника, Драгољуба Михаиловића, Божина Симића и Јована Милановића. Чињеница да рад мањег дела припадника ВОА постаје доступан јавности тек након неколико деценија, док делатност већине остаје тајна и након тога, ослобађа нас егоизма, што нам оставља више простора да се посветимо нашим задацима. |